

Parshat Vajétsé – 5786 (nr 240)

Samenvatting van de Parsha

1e Aliya: Jakov ervaart de beroemde profetie van “Jacob's Ladder”.

2e Aliya: Jakov arriveert in Charan, ontmoet Rachel en contracteert met Lavan voor haar hand in het huwelijk.

3e Aliya: Lavan verwisselt, Rachel voor Lea, waardoor Jakov wordt gedwongen te onderhandelen over nog eens zeven jaar dienst ,voor Rachel. Lea baart Reuven, Sjimón, Levi en Jehoeda. Rachel trouwt Bilhah uit met Jakov, die Dan en Naftali ter wereld brengt. Lea trouwt Zilpa uit met Jakov, en zij baart Gad en Asher.

4e Aliya: Rachel onderhandelt met Lea, voor Reuven's liefdesappelen, waarna Lea het leven schenkt aan Jisachar en Zevoeloen. Rachel bevalt uiteindelijk van Josef, en Jakov benadert Lavan om te onderhandelen over een fatsoenlijk salaris, voor voortgezette dienst.

5e Aliya: Jakov gebruikt zijn enorme kennis van de natuur en de veehouderij om een fortuin te vergaren in schapen en runderen. Na 6 jaar besluit hij samen met Rachel en Lea, van Lavan te vluchten.

6e Aliya: Ze vluchten en Lavan vangt ze op. Hasjem (G-d) komt tussenbeide en terwijl Jakov , Lavan confronteert vanwege zijn jarenlange dubbelhartigheid , vervloekt hij Rachel onbewust.

7e Aliya: Jakov en Lavan scheiden zich en Jakov komt in 2205 bij de grens van Kanaän aan.

Samenvatting van de Haftara

De Haftara deze week komt uit Hosea 12:13-14:10. Na de dood van Shlomo Hamelech werd het koninkrijk verdeeld tussen zijn zoon Rechavam en Jeravam ben Nevat uit de stam Efrajim. Jeravam was een man met een buitengewoon potentieel die het in zijn macht had om zich bij Rechavam aan te sluiten, de twee koninkrijken te verenigen en Masjiach te brengen . In plaats daarvan voerde hij een wetgevende macht in die hem de titel Choté Oemacht opleverde - iemand die zondigt en anderen ertoe aanzet te zondigen. Dit is de reden waarom de Talmoed hem betiteld onder de individuen die hun deel in Olam Haba – de Komende Wereld – hebben verloren. Zijn grootste zonde was het oprichten van twee gouden kalveren, één in het noorden van Israël en één in het zuiden van Israël, waar de mensen werden aangemoedigd om de afgoden te dienen in plaats van naar de Bet Hamikdash te gaan . De profeet riep uit tegen deze verschrikkelijke afvalligheid van Hasjem en profeteerde de vernietiging en verbanning van de 10 stammen die volgden op Jeravam en de stam Efraïm.

De relatie met onze Parsha blijkt duidelijk uit het eerste Pasuk (vers) van de Haftara , dat Jakov's reis naar Aram beschrijft, op zoek naar een vrouw. Het verband is echter veel diepgaander. Als vrije wilscreeën dwingen onze beslissingen Hasjem om de gebeurtenissen zo aan te passen dat het lot het beste kan worden verwezenlijkt. Het eindresultaat zal altijd zijn zoals Hasjem het bedoeld heeft, maar de gebeurtenissen die tot dat moment leiden kunnen meer omslachtig en ingewikkelder zijn dan nodig is. In het

geval van Jakov versus Esav en Jeravam versus Rechavam dwongen de acties van mannen, Hasjem ,om aanpassingen te maken. In elk geval had er een partnerschap kunnen worden gesmeed dat het leiderschap van de natie zou hebben versterkt en het Messiaanse tijdperk had kunnen inluiden. In plaats daarvan weigerden Esav en Jeravam ,Hasjem te dienen en distantieerden zij zichzelf en hun generatie van de verlossing.

De laatste Pasoek stelt duidelijk dat er vele manieren zijn waarop het lot kan worden verwezenlijkt. De weg van de mens, verstoken van G-d , leidt tot pijn, verdriet en vernietiging. Hasjem's weg, die rechtvaardig, juist , wijs en direct is , leidt tot genezing, liefde en voorspoed. De wegen van Hasjem zijn aangenaam, liefdevol, zorgzaam en respectvol. Stel je voor hoe anders de geschiedenis zou zijn geweest en hoe prachtig de toekomst zou moeten zijn!

Het hart van Klal Jisrael

In het hart van de Joodse natie ligt een rots.

Dat is niet altijd zo geweest . Oorspronkelijk bevatte het middelpunt van onze natie - kodesj hakadashim in de bet hamikdash (het binnenste heiligdom van de tempel) de aron hakodesh (heilige ark) die de luchot (tabletten) en de Tora bevatte ,die door Mosjé was geschreven. Het Joodse volk was dus een natie die door G-d en de Tora werd gedefinieerd. Dat kwam tot een einde toen de aron hakodesh werd verborgen in afwachting van de Babylonische veroveraars die binnenvielen en de eerste bet hamikdash vernietigden. Gedurende de periode van de tweede bet hamikdash bleef die ark verborgen en wat ervoor in de plaats kwam was een rots die bekend stond als de "even shetiya", de eerste steen van de wereld (zie Joma 53b).

Hoe kwam het dat een rots de Tora verving, als het hart van de Joodse natie ?

De periode van de eerste bet hamikdash vertegenwoordigde onze ideale staat, met de Tora in ons centrum en de tastbare aanwezigheid van G-d in ons midden. Dit ging verloren toen we afgleden naar gedrag dat de Tora overtrad, waaronder immoraliteit, moord en afgoderij (zie Joma 9b en 21b). Tijdens de periode van de tweede bet hamikdash was de aanwezigheid van Hasjem minder uitgesproken, zodat de dominante rol van de mikdash , de vereniger van de Joodse natie was ,in plaats van de verblijfplaats van G-d . Het is om deze reden, legde Maharal uit (Netzach Jisrael hfdst. 4), dat wat leidde tot de bouw van de tweede tempel, de eenheid van het Joodse volk was, die gegenereerd werd door het Poerimverhaal en wat het vernietigde , was de desintegratie van die eenheid via sinat chinam , ijdele haat en verdeeldheid.

Die eenheid wordt gesymboliseerd door de rots. Midrasj (Pirkei d'Rabbi Eliëzer, hfdst. 35) merkt op dat dit de rots was die Jakov aan het begin van Parshat Vajétsé aanwees als het toekomstige huis van G-d. De Midrasj leert ook dat wat uiteindelijk leek op een enkele rots, oorspronkelijk twaalf afzonderlijke stenen waren (Berésjiet Rabba 68:11).

Rabbi Jehuda zei: "Hij nam twaalf stenen." De Heilige, gezegend zij Hij, had verordend dat Hij twaalf stammen zou voortbrengen. Jakov zei: 'Avraham heeft ze niet voortgebracht en Jitschak heeft ze niet voortgebracht. Als deze twaalf stenen zich met elkaar verenigen, weet ik dat ik twaalf stammen zal voortbrengen.Toen de twaalf stenen zich aan elkaar voegden, wist hij dat hij twaalf stammen zou voortbrengen.

Vanaf het begin vertegenwoordigde deze rots de visie van een verenigde Joodse natie, die individuele stammen en groepen samenvoegde die net zo verhard konden zijn in hun afgescheidenheid als rotsen, maar die dat konden overstijgen en samensmelten tot één enkele natie. Die eenheid is geen slogan, maar het fundament van ons wezen en de kern en essentie van wat ons definieert, totdat we verder volwassen worden en G-d en Zijn woord herstellen naar hun rechtmatige plaats als de kern van onze nationale identiteit. Zoals Rav Jitschak Hutner onderwees, zijn de woorden Shema Jisrael, "Hoor O Israël", niet alleen een inleiding, maar een essentieel onderdeel van de geloofsverklaring van de Jood: onze verbinding met G-d is gebouwd op onze verbinding met elkaar en met het Joodse volk (Pachad Jitschak, Chanoeka, 13:3).

De benarde situatie van de gijzelaars, de voortdurende oorlog en de ernstige bedreigingen waarmee Klal Jisrael overal ter wereld wordt geconfronteerd, hebben zowel de rots als de ark teruggebracht, het gevoel van nationale en spirituele verbondenheid dat essentieel is voor het opbouwen van de Joodse identiteit onder ons volk. We bidden dat b'shuv Hashem et shivat Zion wanneer Hasjem spoedig de gevangenen van Zion zal terugbrengen, hazorim b'dima b'rina yiktsoru, Hij onze betraande verbinding zal transformeren in een vreugdevolle en blijvende band. (R. Moshe Hauer zt"l)

De geboorte van 's werelds oudste haat

"Ga en leer wat Laban de Arameeër probeerde te doen met onze vader Jacov. Farao vaardigde zijn decreet alleen uit over de mannen, terwijl Lavan alles probeerde te vernietigen.

Deze passage uit de Hagadah op Pesach – kennelijk gebaseerd op de parasja van deze week – is buitengewoon moeilijk te begrijpen.

Ten eerste is het een commentaar op de zinsnede in Devarim: "Arami oved avi". Zoals de overgrote meerderheid van de commentatoren opmerkt, is de betekenis van deze zin "mijn vader was een zwervende Arameeër" - een verwijzing naar Jacov, die ontsnapte naar Aram [Aram betekent Syrië, een verwijzing naar Haran waar Laban woonde], of naar Abraham, die Aram verliet als antwoord op G-d's oproep om naar het land Kanaän te reizen. Het betekent niet: een Arameeër [Lavan] probeerde mijn vader te doden." Sommige commentatoren lezen het op deze manier, maar vrijwel zeker doen ze dat alleen vanwege deze passage in de Hagada.

Ten tweede vinden we nergens in de parasja dat Lavan daadwerkelijk probeerde Jakov te doden. Hij bedroog hem, probeerde hem uit te buiten en achtervolgde hem toen hij vluchtte. Toen hij op het punt stond Jakov in te halen, verscheen G-d snacht's in een droom aan hem en zei: 'Pas op dat je niets goeds of kwaads tegen Jakov zegt.' (Gen. 31:24). Als Lavan zich beklagt over het feit dat Jakov probeerde te ontsnappen, antwoordt Jakov: "Twintig jaar heb ik nu voor u gewerkt op uw landgoed - veertien jaar voor uw twee dochters en zes jaar voor sommigen van uw kudden. Je hebt mijn loon tien keer veranderd!" (Gen. 31:41). Dit alles suggereert dat Lavan zich schandalig gedroeg tegenover Jakov, hem behandelde als een onbetaalde arbeider, bijna een slaaf, maar niet dat hij hem probeerde te "vernietigen" – of om hem te doden zoals Farao alle mannelijke Israëlitische kinderen probeerde te doden.

Ten derde gaat de Hagadah en de Seder-dienst, waarvan het de tekst is, over hoe de Egyptenaren de Israëlieten tot slaaf maakten en langzame genocide uitvoerden, en hoe G-d hen redde van slavernij en dood. Waarom zou je proberen dit hele verhaal te bagatelliseren door te zeggen dat – eigenlijk – het decreet van Farao niet zo slecht was, en dat van Lavan erger? Dit lijkt geen zin te hebben, noch in termen van het centrale thema van de Hagadah,

noch in relatie tot de feitelijke feiten zoals vastgelegd in de bijbeltekst. Hoe moeten we het dan begrijpen ?

Misschien is het antwoord dit . Het gedrag van Lavan is het paradigma van antisemieten door de eeuwen heen. Het was niet zozeer wat Lavan deed waar de Hagadah naar verwijst, maar wat zijn gedrag eeuw na eeuw teweegbracht. Hoezo ?

Lavan begint met zich als een vriend voor te doen. Hij biedt Jakob een toevluchtsoord als hij op de vlucht is voor Esav, die gezworen heeft, hem te doden. Toch blijkt dat zijn gedrag minder genereus is , dan egoïstisch en berekend. Jakob werkt zeven jaar voor hem, voor Rachel. Dan vervangt Lavan in de huwelijksnacht Rachel door Lea, zodat Jakob nog zeven jaar moet werken om met Rachel te kunnen trouwen. Als Josef bij Rachel geboren wordt, probeert Jakob weg te gaan. Lavan protesteert. Jacob werkt nog zes jaar door en realiseert zich dan dat de situatie onhoudbaar is. De zonen van Lavan beschuldigen hem ervan rijk te zijn geworden ten koste van Lavan. Jakob voelt dat Lavan zelf vijandig wordt. Rachel en Lea zijn het daarmee eens en zeggen: "Hij behandelde ons als vreemden ! Hij heeft ons verkocht en het geld uitgegeven!" (Gen. 31:14-15). Jakob beseft dat er niets is dat hij kan doen of zeggen dat Lavan ertoe kan brengen hem te laten vertrekken. Hij heeft geen andere keuze dan te ontsnappen. Dan achtervolgt Lavan hem. Als G-d ,Lavan niet de avond voordat hij hem inhaalt, heeft gewaarschuwd, lijdt het weinig twijfel dat hij Jakob zou hebben gedwongen terug te keren en de rest van zijn leven door te brengen als zijn onbetaalde arbeider. Zoals hij de volgende dag ook tegen Jakob zegt: "De dochters zijn mijn dochters ! De zonen zijn mijn zonen ! De kudden zijn mijn kuddes ! Alles wat je ziet is van mij!" (Gen. 31:43). Het blijkt dat alles wat hij Jakob ogenschijnlijk had gegeven, hij in zijn eigen gedachten, helemaal niet had gegeven.

Lavan behandelt Jakob als zijn eigendom, zijn slaaf, een niet-persoon. In zijn ogen heeft Jakob geen rechten, geen zelfstandig bestaan. Hij heeft Jakob zijn dochters ten huwelijk gegeven, maar beweert nog steeds dat zij en hun kinderen van hem zijn, niet van Jakob. Hij heeft Jakob een overeenkomst gegeven met betrekking tot de dieren die hem als loon zullen toekomen, maar hij houdt nog steeds vol dat "de kudden mijn kudden zijn."

Wat zijn woede opwekt, is dat Jakob zijn waardigheid en onafhankelijkheid behoudt. Geconfronteerd met een onmogelijk bestaan als slaaf van zijn schoonvader, vindt Jacob altijd een manier om door te gaan. Ja, hij is bedrogen door zijn geliefde Rachel, maar hij werkt zodat hij ook met haar kan trouwen. Ja, hij is gedwongen om voor niets te werken, maar hij gebruikt zijn superieure kennis van veeteelt om een deal voor te stellen die hem in staat zal stellen zijn eigen kuddes te bouwen die hem in staat zullen stellen om wat nu een groot gezin is, te onderhouden. Jakob weigert zich te laten verslaan. Aan alle kanten ingesloten, vindt hij een uitweg. Dat is de grootheid van Jakob. Zijn methoden zijn niet die hij in andere omstandigheden zou hebben gekozen. Hij moet een uiterst sluwe tegenstander te slim af zijn. Maar Jakob weigert verslagen, verpletterd of gedemoraliseerd te worden. In een schijnbaar onmogelijke situatie behoudt Jakob zijn waardigheid, onafhankelijkheid en vrijheid. Jakob is niemands slaaf.

Lavan is in feite de eerste antisemiet. In eeuw na eeuw zochten Joden hun toevlucht voor degenen - zoals Esav - die hen probeerden te doden. De volkeren die hun toevlucht verleenden, leken aanvankelijk weldoeners te zijn. Maar ze eisten een prijs. Ze zagen in de Joden mensen die hen rijk zouden maken. Overal waar Joden kwamen, brachten ze welvaart naar hun legers. Toch weigerden ze slechts roerende goederen te zijn. Ze weigerden eigendom te zijn. Ze hadden hun eigen identiteit en manier van leven; Ze drongen aan op het fundamentele mensenrecht om vrij te zijn. De gastsamenleving keerde zich uiteindelijk tegen hen. Ze beweerden dat Joden hen uitbuiten in plaats van wat in feite het geval was, dat zij de

Joden uitbuiten. En toen de Joden daarin slaagden, beschuldigden ze hen van diefstal: "De kudde zijn mijn kudde! Alles wat je ziet is van mij!" Ze vergaten dat de Joden massaal hadden bijgedragen aan de nationale welvaart. Het feit dat de Joden een deel van hun zelfrespect hadden herwonnen, een deel van hun onafhankelijkheid, dat ook zij voorspoedig waren geworden, maakte hen niet alleen jaloers, maar ook boos. Dat was toen het gevaarlijk werd om een Jood te zijn.

Lavan was de eerste die dit syndroom vertoonde, maar niet de laatste. Het gebeurde opnieuw in Egypte na de dood van Josef. Het gebeurde onder de Grieken en Romeinen, de christelijke en islamitische rijken van de Middeleeuwen, de Europese naties van de negentiende en vroege twintigste eeuw, en na de Russische Revolutie.

In het fascinerende boek *World on Fire* betoogt Amy Chua dat etnische haat altijd door de gastsamenleving zal worden gericht, tegen elke opvallend succesvolle minderheid. Alle drie voorwaarden moeten echter aanwezig zijn.

[1] De gehate groep moet een minderheid zijn, anders zullen mensen bang zijn om haar aan te vallen.

[2] Het moet ook succesvol zijn, anders zullen de mensen er niet jaloers op zijn, maar er alleen maar minachting voor voelen.

[3] Het moet opvallen, anders zullen de mensen het niet opmerken.

Joden hadden de neiging om bij alle drie te passen. Daarom werden ze gehaat. En het begon met Jakob tijdens zijn verblijf bij Lavan. Hij was een minderheid, in de minderheid ten opzichte van de familie van Lavan. Hij was succesvol, en het was ook opvallend: je kon het zien door naar zijn kudde te kijken.

Wat de wijzen nu in de Hagadah zeggen, wordt duidelijk. Farao was ooit een vijand van de Joden, maar Lavan bestaat, in de een of andere vorm, in eeuw na eeuw. Het syndroom bestaat vandaag de dag nog steeds. Zoals Amy Chua opmerkt, is Israël in de context van het Midden-Oosten een opvallend succesvolle minderheid. Het is een klein land, een minderheid; Het is succesvol en opvallend. Op de een of andere manier heeft het in een klein land met weinig natuurlijke hulpbronnen zijn burens overtroffen. Het resultaat is afgunst die woede wordt en daarna haat wordt. Waar is het begonnen? Met Lavan.

Op deze manier beginnen we Jakob in een nieuw licht te zien. Jakob staat overal voor minderheden en kleine naties. Jakob is de weigering om de weinigen, de zwakken, de vluchtelingen door grote mogendheden te laten verpletteren. Jakob weigert zichzelf te definiëren als een slaaf, het eigendom van iemand anders. Hij behoudt zijn innerlijke waardigheid en vrijheid. Hij draagt bij aan de welvaart van andere mensen, maar hij verslaat elke poging om uitgebuit te worden. Jakob is de stem die zegt: ik ben ook een mens. ik heb ook rechten. ik ben ook vrij.

Als Lavan het eeuwige paradigma is van haat tegen opvallend succesvolle minderheden, dan is Jakob het eeuwige paradigma van het menselijk vermogen om de haat van anderen te overleven. Op deze vreemde manier wordt Jakob de stem van hoop in het gesprek van de mensheid, het levende bewijs dat haat nooit de uiteindelijke overwinning behaalt. Vrijheid wel. (R. Jonathan Zacks zt"l)

Diepe verlangens

Jakov Avinoe heeft het huis van zijn ouders verlaten en is naar Charan gereisd. Hij arriveert terwijl de plaatselijke herders zich verzamelen en bij de gemeenschappelijke bron wachten tot

de kudden arriveren en gedrenkt worden . Samen verwachten ze de rots van de put te rollen en de dorstige schapen te verzorgen . Jakov Avinoe kastijdt de herders voor wat hij zag als hun luiheid, terwijl Rachel Iménoe met de kudde schapen van Lavan arriveert . Bij het zien van Rachel en de schapen rolt Jakov Avinoe in zijn eentje de rots van de put en drinkt de kudde . Rasji geeft hier commentaar op de ongewone kracht van Jakov . Waarom is dit feit zo belangrijk? Wat kunnen we van dit vertoon van macht leren ?

In Sichot Moesar merkt Rav Chaim Shmulevitch zt"l op dat elke persoon een enorm reservoir aan spirituele kracht bezit dat we vaak verwaarlozen om er toegang toe te krijgen . In de speciale tefilla voor regen die we op Sjemini Atseret zeggen , vragen we Hasjem om Jakov Avinoe te gedenken, "Jichoed lev - [die] zijn hart opdroeg" (הוא ייחד את לבו לדבר) - en schenken ons overvloedig water ter waarde van de enorme spirituele focus die Jakov Avinoe toonde bij het verwijderen van de steen uit de put. Dit is geen verwijzing naar fysieke spierkracht, het is eerder een beschrijving van een innerlijke spirituele drift die Jakov gebruikte om chesed voor een ander te doen. Inderdaad, Ramban wijst op een soortgelijk fenomeen toen Am Jisrael in de woestijn was en mensen zich vrijwillig aanboden om de verschillende onderdelen voor het Misjkan te maken, ook al hadden ze geen eerdere achtergrond in fijn vakmanschap. Wanneer iemand wordt gemotiveerd door een diepe spirituele impuls, worden zijn innerlijke hulpbronnen naar voren gebracht.

Verder leren ons Chazal dat Jakov Avinoe gedurende de 14 jaar die hij leerde in Jeshivat Shem Ve'Ever, niet sliep. De Chafetz Chayim zt"l legt het vers uit: " Sas anochi al imratecha ke'motsé shalal rav, ik verheug me over uw woord [van de Tora] als iemand die een overvloedige schat vindt " (Tehilim 119; 162) ; wanneer iemand begrijpt dat elk woord van de Tora kostbaar is als een waardevolle schat , zal hij de innerlijke reserves vinden om met ijver en passie te leren zonder moe te worden. Opnieuw zien we dat een diep, innerlijk verlangen en een gerichte houding Jakov Avinoe motiveerde om grote spirituele hoogten te bereiken .

Rav Ezrachi zt"l in Birkat Mordechai, ontwikkelt dit thema . Het enige overkoepelende motief dat we onder de Avot vinden, was hun verlangen om chesed te doen, om aan anderen te geven. Toen hij Rachel, een van de toekomstige Imahot, de schapen zag leiden, werd hij overweldigd door het verlangen om haar te geven en haar kudde te helpen drinken . Hasjem verleent een unieke siyata D'shmaya, G-ddelijke hulp , aan degenen die ervoor kiezen om hoger te leven en boven zichzelf uit te stijgen.

Hoewel wat Jakov deed misschien een kleine daad van vriendelijkheid lijkt , wordt hij elk jaar herinnerd in de tefillah voor regen. De Saba van Slabodka zt"l leert hieruit dat een daad van vriendelijkheid niet wordt afgemeten aan hoe groot hij is , maar aan hoe groot de intentie en het verlangen zijn van degene die deze daad van vriendelijkheid verricht. Jakov Avinoe werd gedreven met heel zijn wezen "jichoed lev", dus zijn daad laat een indruk achter en wordt generaties lang herinnerd .

Onze soldaten demonstreren momenteel deze "jichoed lev" die zij geërfd hebben van Jakov Avinoe. We wensen hen voortdurende koach om hun missie te vervullen met oprechte trots en shmira elyonah, de G-ddelijke bescherming en veiligheid. (R. S. Smiles)

SHABAT SHALOM

Voor suggesties en commentaar : mobi166@hotmail.com

Gelieve dit blaadje (deze link) ook door te sturen aan vrienden en kennissen.

En je bronnen zullen zich naar het buitenland verspreiden (משלי ה:טז) (ויפוצו מעינותיך חוצה)

לע"נ ר' יששכר דב בן ר' מנחם מנס ולע"נ מרת פרומה בת ר' צבי אריה